



**Émile Zola, Polom.** Roman iz vojske l. 1870./71. Preložil Vladimir Levstik. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1911. 8°. IX + 549 str. Cena broš. 5 K €0 v, vez. 6 K 80 v.

„Polom“ obsega več ko polletno dobo žalostnih francoskih porazov v boju z Nemci. Bil je to čas, ki je pregnantno karakteriziran v omenjenem delu na str. 172: „Nemčija pripravljena, z boljšim poveljstvom in bolje oborožena, vznesena v velikem žaru domoljubja, Francija pa preplašena, izročena neredu, zaostala in pokvarjena, brez vodstva, brez vojakov, brez potrebnega orožja . . .“ To epohalno krizo so romancierji detajlirano obravnavali. L. 1887. je dal O. Mirbeau svoj prvi in največ vredni spis „Kalvarija“. Brata P. in V. Margueritte sta spesnila mogočno patetsko tetralogijo, počenši s predajo Metza (Nezgoda, Ostanke meča, Vrli ljudje, Komuna 1898 - 1901.), G. Geffroy je predstavil svojo „Učenko“ iz te trde šole. Med manjšimi stvaritvami bi iz številne zaloge navedel Dautetovega fino orisanega „Dečka-ogleduha“.

V tem tekmovalnem koncertu je morda Zolova beseda najbolj pronikava. Iz njegovega romana ostro odseva, kako malo so bili takrat francoski poveljniki sposobni voditi čete in kako je na drugi plati Zola spreten, če vodi svoje junake na pozornico. Sledimo v bivstvu le korporalu Jeanu Macquartu in peščici njegovih fantov, docela heteroklitnih življev, skozi vse etape tega nesrečonosnega spopada obeh krepkih sosedov. Z dobro predočenim realizmom jih vidimo korakati na vojsko, potem se umikajo po brezplodnih marših. Razvijajo se pretrsljive halucinirane slike bojnih grozot, da čitatelju gomeze mravljinici po polti. Mraz, lakota: vojaštvo golta vse do mrhovine in do mila. Presunljivi prizori iz bolnic in lazaretov, da vam ohlapnejo živci. Gorja pa noče in noče biti konec. Mesto se podaja za mestom — Sedan najvažnejši — na tisoče moštva poginja pod svinčeno točo ali zajeto v sovragovo past. Za višek bede nam je prihranjena oblega in požar Pariza, kjer glad stiska vrlo ljudstvo, pa ga ne more prisiliti, da bi se vdalo. Tragedija izzveni v zločestem medsebojnem klanju bratov pristašev, prekucuške komune in ustavne versailleske armade.

Težko se je spuščati v podrobnost; „Polom“ naj bi pač vsakdo sam prečital, saj je poleg „Germinala“ tega najbolj vreden. Kako je pisatelj ročen, ko nam na najraznoličnejše načine predočuje s pomočjo neznatne čelice ljudi silno gibanje mas, francoskih polkov, nemških armad, počenjanje cesarja Napoleona III., bolnega na grži! Zakaj Zola je mojster v opisovanju nepreglednih anonimnih množic, vrveža, zmešnjave, dirindaja. Slehrna oseba se mu prelevi v tip: Jean zastopa raskavo, toda plemenito kmetsko dušo, Maurice je v naših očeh predstavitelj vsega izobraženega in propadajočega meščanskega sloja. Ni golo naključje, da prvi prebode pri vstanku komune svojega najljubšega prijatelja Maurica: tu je moral prepereli bouržoá narediti prostor čilemu podmladku z dežele . . .

Zola ni dolgočasen, kakor se tuptam čuje, čeprav ga je treba dolgo časa čitati; sicer je res, da prve strani niso nikakšna captatio benevolentiae, a pozneje se dobi dovolj, po mnenju nekaterih še preveč zanimivih, poražujočih vizionarnih

epizod, ker je avtor sam čutil, da še vedno tiči v njem „romantični strup“. Sredi oglušujočega žvenketa sabelj, sredi bruhanja topov srečavamo kot palijativno sredstvo v zatišju orjočega starčka, in ta kontrastujoči motiv se pri Zoli venomer ponavlja nalik refren, postopanje, ki se ga je posluževal prav na široko v „Plodovitosti“.

Glede prevoda bi se moglo reči to in ono, predvsem to, da je pravi križ prelagati nekatere Zolove stvari, ki preobilujejo tehničnih terminov iz medicine, vojaške vede in vobče ljubijo slikovito izbrano dikcijo. G. Levstik, ki je napisal tudi jedrnat predgovor, se je dokaj častno odkrižal naloge: včasih je kaj dodal ali srečno predrugačil, večkrat opustil kaj nebistvenega, da se glaje bere. Seveda se pogosto vsiljuje misel o naglici, s katero je morala biti prestava mestoma izgotovljena. Nedoločni izraz *détonation* (str. 163.) je predavatelj preveč opredelil in tako odstranil dvoumnost izvirnika, ki nudi Rabelaisovski dovtip, pravi *esprit gaulois*.

*Ant. Debeljak.*

**Lubor Niederle, Slovanski svet.** Zemljepisna in statistična slika današnjega slovanstva . . . Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil in uredil Dr. J. A. Glonar. S karto. V Ljubljani 1911. Založila in izdala „Omladina“. (Znanstvena knjižnica „Omladine“. III. knjiga.) Leks. 8°. 308 str. Cena broš. knjigi 4 K 50 v.

Dobili smo prevod znamenitega češkega dela, o katerem je podpisani že poročal v „Lj. Zvonu“ (1910, str. 248). Omejiti se torej hočem le na ono, kar prinaša knjiga novega, namreč na izvorna članka, ki sta napisana in dodana na željo avtorja samega. Naš vestni politični zgodovinar dr. Drag. Lončar je napisal „Socijalno zgodovino Slovencev“, ki je izšla tudi v ponatisku pod naslovom: „Slovenci. Načrt slovenske socijalne zgodovine“. V njej nam riše pisatelj najprej naseljevanje Slovencev v dežele, kjer bivajo zdaj, njih teritorialne in jezikovne izgube, kako se je s krščanskim križem družil nemški meč. Pa tudi v sredini, kjer smo bili kompaktno naseljeni, nas je uničeval srednjeveški družabni in pravni red. Slovensko plemstvo je izginilo; torej Slovenci niso mogli biti političen narod v državnopravnem zmislu, ker je bilo plemstvo takrat nositelj državne ideje. Tlačanstvo, grajsko gospodstvo in turški napadi so slabili gospodarski položaj kmeta. Reformacija je dala temelj našemu slovstvu in kulturi; toda uspela nista pri nas niti reformacija niti obupni socijalni boj našega kmeta z graščakom; s porazom obeh gibanj je bilo pri nas poraženo slovenstvo. Naš prepoved se je pričel šele v drugi polovici 18. stoletja s prosvitljenim racijonalizmom in romantiko v začetku 19. stoletja. Dr. Lončar se je tudi dotaknil ilirskega vprašanja in je prišel do istih zaključkov kakor Prešeren in Fr. Levstik: do jugoslovanstva nas vodi pot le s posredovanjem slovenstva in ne preko njega. — Pisatelj pa nam ne riše samo preteklosti, ampak nam kaže tudi pot za sedanost in bodočnost: poleg duševne kulture nam je treba gospodarske moči; treba je socijalnega dela, gospodarske zadružne organizacije, ako nočemo postati kolonija tujega kapitala, ki nas osvaja vse južne Slovane. — Prav tako važen in poučen je drugi dodatek: „Statistika Slovencev“, ki jo je sestavil strokovnjak I. Mačkovšek. Številke so za nas glasen memento! Prirodno se sicer hitro razmnožujemo, usodepolno pa nam lahko postane izseljevanje. Za kruhom gredo naši ljudje v Trst, Gradec, na Nemško, v Ameriko; nam sovražna plemena oživljamo s svojo svežo krvjo ter množimo sovražnikove vrste na severu in jugu. Statistika nam kaže, da se v Trstu s slovensko okolico ni več bati za narodnost; nenasiten vampir slovenske krvi pa je Gradec. Tu je treba dela in trdne organizacije, da ohranimo svoje ljudi domovini. Glavna pomoč bi seveda bila, da se okrepimo